

Die uw jeugd vernieuwt als die van een arend

De Reformatie

Weekblad tot ontwikkeling van het gereformeerde leven

Bogorodica 2

Maria, op haar plaats gezet

Bogorodica is de Kerkoslavische vertaling van het oude Griekse Theotokos: 'zij die God gebaard heeft', een erenaam voor Maria. Veel orthodoxe kerken dragen die naam. De vorige keer zagen we dat ze daarmee de beslissing volgen van het derde oecumenische concilie, dat van Efeze 431. Maar dat niet alleen, ook in de bijbel zelf wordt Maria op een vergelijkbare manier aangeduid. Elizabet noemt haar immers in Luk. 1:43 'de moeder van mijn Heer'. In dit artikel wil ik verder nagaan hoe de bijbel over Maria spreekt.

kerkelijk leven

B. Kamphuis ■

In dit nummer

<i>Kerkelijk leven</i> - B. Kamphuis Bogorodica 2	873
<i>Meditatief</i> - J. Glas Set, een zoon van God	876
<i>Wandelen met God</i> - B. Luiten Geloften aan de HEER	877
<i>Achtergronden</i> - H. Veldman Van rechtzinnig tot vrijzinnig (VI)	879
<i>Lied van de week</i>	881
<i>Samenleving</i> - J. Westert Over de conditie van verenigingen	882
<i>Uit de kerken</i>	885
<i>Voetnoten</i> - E.A. de Boer Uit de houten broek	886
<i>Synode impressies</i> - L.E. Leeftink Alles tot eer van God	888
<i>Persberichten</i>	885, 887, 890

Maria, begenadigd en gezegend

Met name in dat eerste hoofdstuk van Lukas worden geweldige dingen over Maria gezegd. Onze protestantse afkeer van de Mariacultus mag ons er niet toe brengen dat over het hoofd te zien. Het begint al met de eerste woorden die de engel Gabriël tegen Maria spreekt, Luk. 1:28: "Gegroet Maria, je bent begenadigd, de Heer is met je" (NBV-vertaling, zoals ook in het vervolg, tenzij anders vermeld). In zijn commentaar op deze tekst wijst Van Bruggen erop dat die groet al iets bijzonders is: "Als regel groeten engelen niet". Maar hier klinkt het 'Ave Maria'. Maar ook het woord 'begenadigd' is vol van betekenis: Maria is het voorwerp van Gods genade. Zij ontvangt een rijk geschenk, dat laat zien dat de vernedering van en het oordeel over Davids huis voorbij is. Van Bruggen zegt: "De aanspraak 'begenadigde' geeft geen aanleiding tot Maria-verering (het is Gods gunst waaraan alles is te danken), maar anderzijds verleent zij aan Maria wel een heel bijzondere en unieke plaats binnen Gods volk". Deze bijzondere plaats wordt nog meer benadrukt als Gabriël verder tegen Maria zegt: "de meest gezegende ben je onder de vrouwen". In de NBV (en trouwens ook al in de NBG-vertaling van 1951) worden deze woorden weggelaten, maar in verreweg de meeste oude handschriften staan ze wel degelijk. Ze laten zien dat Maria een unieke moedertaak krijgt.¹

Anonieme Meester,
Maria met Kind
afkomstig uit Heu-
men, Gelre-Kleef
circa 1420-1430.
Utrecht, Museum
Catharijneconvent,
inv. nr. ABM bh
00521a. © Museum
Het Valkhof, 2005

¹ J. van Bruggen, *Lucas. Het evangelie als voor-
geschiedenis* (CNT3),
Kampen 1993, 42-44

Maria, dienstbaar en gelovig

Na die indrukwekkende groet vertelt Gabriël over het grote wonder dat met Maria zal gebeuren: ze zal zwanger worden door de Heilige Geest en moeder mogen worden van de beloofde koning van Israël, de zoon van David, de zoon van God. Als antwoord op die boodschap zegt Maria (Luk. 1,38): “De Heer wil ik dienen, laat er met mij gebeuren wat u hebt gezegd”. In het geheel van Lukas 1 is dat een opvallende reactie. Want vlak hiervoor is het verhaal verteld van de vrome priester Zacharias, die niet wilde geloven dat God hem een zoon zou schenken. Hier wordt een nog groter wonder aangekondigd. Maar niet dat van twee bejaarde mensen die een kind krijgen, maar het wonder van een maagdelijke geboorte. Toch gelooft Maria wel. Zij verklaart zich bereid om dienstbaar te zijn aan Gods wonderlijke plan. Zo voltrekt Gods Geest nog een wonder in Maria. Niet alleen het wonder van de ontvangenis door de Heilige Geest, maar ook het wonder van het geloof. Maria geeft zich over aan het woord van God, hoeveel het haar ook kosten zal. Daarna gaat Maria op reis naar Elizabet. En dan krijgt ze van haar weer die grote woorden te horen, die de engel ook al sprak: “De meest gezegende ben je onder de vrouwen” (Luk. 1:42). En nadat Elizabet Maria de moeder van haar Heer heeft genoemd, zegt ze ook nog: “Gelukkig is zij die geloofd heeft dat de woorden van de Heer in vervulling zullen gaan” (Luk. 1:45). Elizabet leefde in die maanden met een man, die niet meer kon spreken, omdat hij niet had geloofd. Zij had ervaren, hoe ongelukkig ongelooft maakt. Maar Maria mag ze gelukkig prijzen, want die had wel geloofd. Opnieuw blijkt Maria’s plaats die van het geloof. Zelfs voor deze oude, vrome mensen is dit jonge meisje een voorbeeld van geloof.

Dat geloof blijkt dan ook uit de lofzang die Maria zingt. “Alle geslachten zullen voortaan mij gelukkig prijzen” (Luk. 1:48). Maar waarom? Omdat de machtige God grote dingen voor haar gedaan heeft (Luk. 1:49). Maria zet niet zichzelf in het middelpunt, maar God en zijn grote genade. Dat is de houding van het geloof. Zo wil Maria de eeuwen door gelukkig geprezen worden.

Al met al is er meer dan genoeg reden om Maria “de meest bijzondere vrouw uit de mensengeschiedenis”² te noemen. God heeft grote dingen aan haar gedaan: de Heilige Geest is over haar gekomen, ze mocht de moeder van de Heer worden, ze ontving geloof. God heeft ook grote woorden over haar gesproken: begenadigde, de meest gezegende onder de vrouwen. Als je echt naar de bijbel wilt luisteren, dan kan het niet anders, of je gaat met heel veel eerbied over Maria spreken, je gaat haar gelukkig prijzen, met alle geslachten die je daarin zijn voorgaan. Je neemt haar geloof tot voorbeeld.

3 P.H.R. van Houwelingen, *Johannes. Het evangelie van het Woord* (CNT3), Kampen 1997, 79-80.

2 Zoals ds. Jeroen Sytsma uit Gent doet in een mooie serie preken over Maria op internet (www.kerkaan-deleie.be).

Maria, afgewezen

Toch zijn er ook nog andere dingen over Maria te zeggen vanuit de bijbel. Want terwijl Lukas zijn evangelie begint met die geweldige woorden over Maria, staat er aan het begin van het evangelie naar Johannes een heel ander verhaal. Het is de bekende geschiedenis van de bruiloft te Kana. Als de wijn op de bruiloft op dreigt te raken zegt Maria dat tegen Jezus. Hij zegt dan “Mevrouw, wat wilt u van me? Mijn tijd is nog niet gekomen” (Joh. 2:4, vertaling in de commentaar van Van Houwelingen). Met de aanspraak ‘mevrouw’ schept Jezus een bepaalde afstand, terwijl hij Maria toch blijft respecteren. “Dit was voor hem de gebruikelijke manier om een onbekende of niet-verwante vrouw aan te spreken”. Zo distantieert Jezus zich van de suggestie dat Hij iets zou moeten doen, omdat zijn moeder Hem daarover aanspreekt.³ Met andere woorden: Maria probeert een bemiddelende rol te spelen en in die rol wordt ze uitdrukkelijk door haar Zoon afgewezen.

Die afwijzing heeft een grote betekenis. Het is haast alsof Johannes, die Maria inmiddels kende als zijn eigen moeder (zie hieronder), bij voorbaat wil zeggen: Voor Mariaverering is in de kerk geen plaats. Maria is geen Middelaars. Maria is al helemaal geen Mede-Verlosseres, zoals sommigen in Rooms-katholieke kring maar al te graag dogmatisch zagen vastgelegd. Het werk van Maria is geen fundament onder het werk van Christus, zoals die fresco’s in Ohrid suggereren, waarover ik in het vorige artikel schreef. De bijbel zegt hoge dingen over Maria. Maar de bijbel zet haar tegelijk op haar eigen plaats. En dat is niet de plaats van Christus. In geen enkel opzicht kan de moeder van de Heer de plaats van haar zoon innemen.

Maria, lid van een grote familie

Er is ook nog dat andere verhaal dat je zou kunnen lezen als een afwijzing van Maria. Het is de geschiedenis van het bezoek dat Jezus krijgt van zijn moeder en zijn broers. Ze kunnen hem niet bereiken vanwege de menigte. Jezus krijgt dan de boodschap dat ze hem graag willen zien. Hij reageert met te zeggen “Mijn moeder en mijn broers zijn degenen die naar het Woord van God luisteren en ernaar handelen” (Luk. 8:21).

Maar is dit wel bedoeld als een afwijzing, is het een negatieve opmerking van Jezus over Maria en zijn broers? Zegt Jezus: ‘Zij zijn niet mijn moeder en mijn broers’? Welnee, Jezus opmerking is niet negatief, maar positief. Maria en haar zonen worden niet weggeschoven uit de kring van de familie. Maar de gelovige luisteraars worden binnengehaald in die kring. Waardoor wordt die kring bepaald? Dat is duidelijk: door geloof en door gehoorzaamheid. Maar dat is dan ook precies waardoor Maria zich onderscheidde: “Gelukkig is zij die geloofd heeft”! Wie deelt in dat geloof, het geloof van Maria zoals het bleek in haar antwoord aan de

engel, komt in de kring van Jezus' familie. Die kring wordt niet bepaald door natuurlijke geboorte, maar door wedergeboorte.⁴

Prachtige woorden zijn dit van onze Heiland. Prachtige woorden voor ons: wij allen worden door Hem in de kring van zijn familie genood. Door geloof en door dienstbaar te zijn, mogen wij daarbij aanschuiven. Maar ook prachtige woorden over zijn moeder. Zij wordt niet afgevoerd, zij wordt ons ten voorbeeld gesteld. Zij luisterde naar het Woord van God en handelde ernaar. "Alle geslachten zullen haar gelukkig prijzen".

Maria, moeder van een andere zoon

Maria krijgt ook een plaats in een van de zeven kruiswoorden van de Here Jezus. We lezen dat in het evangelie naar Johannes. Johannes zelf is er dan ook nauw bij betrokken. Aan de voet van het kruis staan vier vrouwen, onder wie Maria, de moeder van Jezus. Ook Johannes staat er, de leerling van wie Jezus zoveel hield. Dan zegt Jezus tegen Maria: "Mevrouw, daar is uw zoon" en tegen Johannes: "Daar is je moeder" (Joh. 19:26,27, weer zoals vertaald door Van Houwelingen).

Weer treft ons de wat afstandelijke manier waarop Jezus zijn moeder toespreekt. Nu is het echter geen afwijzing, zoals in Kana. Hoe zou Jezus' het verdriet van zijn moeder kunnen afwijzen, nu ze daardoor als door een zwaard doorstoken wordt (vgl. Luk. 2:35)? Jezus moet afstand nemen van zijn moeder, want nu Hij "naar zijn hemelse Vader terugkeert, worden de familiebanden op aarde ontbonden".⁵ Tegelijk vervult Jezus de plichten die Hij als zoon tegenover zijn moeder heeft. Hij zorgt dat ze goed verzorgd achterblijft.

Misschien mogen we er ook nog iets anders in horen. Want het is ook een woord tot Johannes, de geliefde leerling. Is het voor Johannes niet de vervulling van dat prachtige woord: "Mijn moeder en mijn broers zijn degenen die naar het Woord van God luisteren en ernaar handelen"? De moeder van de Heer wordt nu als zijn eigen moeder. Hij komt letterlijk in de kring van de familie van zijn Meester, een kring die niet door aardse familiebanden wordt bepaald, maar door het geloof. Maria wordt voor hem een moeder door het geloof.

Maria, in de kring

De laatste keer dat wij van Maria horen, is in Hand. 1:14. Het is in de dagen tussen Hemelvaart en Pinksteren. De elf overgebleven discipelen zijn naar een bovenvertrek gegaan en dan wordt er verteld: "Vurig en eensgezind wijdden ze zich aan gebed, samen met de vrouwen en met Maria, de moeder van Jezus, en met zijn broers".

Hier zien we de nieuwe familie bij elkaar, de familie die gevormd wordt door het geloof in Jezus en door de verwachting van de vervulling van zijn belofte, de verwachting van de Heilige

Geest. In die kring hoort Maria thuis, want haar leven is bepaald door het geloof. Maria vormt niet het fundament van de kerk, want dat zijn de apostelen en profeten door het woord dat ze gesproken hebben, terwijl Jezus Christus zelf de hoeksteen is (Ef. 2:20). Maria staat ook niet boven de kerk, als degene door wie wij toegang tot haar Zoon zouden hebben. Maria zit midden in de kerk, in de kring van hen die delen in haar geloof. Op die plaats zien we haar voor het laatst.

De plaats van Maria

Zo wordt Maria op haar plaats gezet. Die uitdrukking klinkt in onze taal negatief. Iemand die zich teveel aanmatigt, moet zijn plaats weten en wordt dan op zijn plaats gezet. Alleen in Johannes 2 kun je dat lezen: Maria wordt teruggewezen als ze een bemiddelende rol wil spelen, hoewel Jezus ook dan respectvol blijft spreken over zijn moeder. Maar die ene plaats past wel in het geheel van het evangelie, waarin Maria nergens als middelares of verlosseres wordt aangewezen.

Maar in dit verband bedoel ik de uitdrukking "op haar plaats gezet" toch allereerst positief. De plaats van Maria is de plaats van het geloof. Zo wordt ze aan ons ten voorbeeld gesteld: een voorbeeld in ontvankelijkheid, in dienstbaarheid, in gehoorzaamheid. Zij heeft geloofd dat de woorden van de Heer in vervulling zullen gaan. In dat geloof mogen wij achter haar aan gaan. Dan wordt zij ook een belofte voor ons: wij mogen deel worden van haar familie, een familie die door geloof bepaald wordt. Dan krijgen ook wij deel aan die geweldige woorden die de bijbel over haar spreekt. Dan worden ook wij begenadigd en gezegend. Dan zijn ook wij gelukkig te prijzen.

Aan het begin van het Oude Testament ontmoeten wij Abraham, de vader van de gelovigen. Hij is het die gelooft dat God hem een zoon zal schenken in zijn ouderdom, ook al is dat menselijk gesproken onmogelijk. Zo werd hij ons aller stamvader.

Aan het begin van het Nieuwe Testament ontmoeten wij Maria, de moeder van de Heer. Zij is het die gelooft dat God haar een zoon zal schenken, zonder dat ze gemeenschap heeft gehad met een man. Ook dat is menselijk gesproken onmogelijk, nog meer dan bij Abraham. In dat geloof wijst Maria niet naar zichzelf, maar naar God, naar zijn Woord, naar haar zoon Jezus, dé Zoon van God, onze enige Verlosser. Zo komt Maria op haar plaats in de gemeente van de Here, de gemeenschap van de moeder, de broers, de zusters van Jezus, van hen die ook naar het Woord van God luisteren en daarnaar handelen. In die gemeenschap kunnen we haar, Maria, nooit vergeten: alle geslachten zullen haar gelukkig prijzen.

Prof. dr. B. Kamphuis is hoogleraar in de systematische theologie aan de Theologische Universiteit te Kampen

4 Vgl. het commentaar van J. van Bruggen op de parallelle tekst, Mk. 3:31-35 in *Markus. Het evangelie volgens Petrus* (CNT3), Kampen 1988, 98-100. Van Bruggen schrijft dat het voor de handliggend is dat Jezus na dit onderwijs zich met zijn familie heeft ingelaten. "Wel ligt de eventuele binnenkomst van deze broers en van Jezus' moeder nu onder het beslag van zijn onderwijs. Omdat hij de zoon van God is, kunnen ook zij alleen maar moeder en broers en zusters zijn via het luisteren naar de zoon en het doen van Gods wil" (100).

5 P.H.R. van Houwelingen, *Johannes*, 372.

Set, een zoon van God

Genesis 4:25,26

J. Glas ■

De lijn van Abel

De tekst van Genesis 4 pakt de lijn van Abel weer op. Het begint met de geboorte van Set: de aangewezen, hij die is aangewezen om Abels plaats in te nemen. En dat doet hij dan ook. Abel was iemand die God was toegewijd. Zijn naam betekent: ijdellheid, zuchtje wind, ademtocht. Hij is het voorbeeld van de mens die laat zien dat zijn leven alleen zin heeft in verbondenheid met God. Set neemt Abels plaats in. Dat blijkt want hij geeft zijn zoon de naam Enos: zwakke, hulpbehoevende, sterfelijke mens. Set is net als zijn broer Abel overtuigd van de machteloosheid van de mens die op zichzelf vertrouwt, op zijn bouwonderneming en nageslacht (Kain) of op zijn wraak (Lamech). In de naamgeving van zijn zoon wijst Set op de noodzaak van de terugkeer naar God.

Hoe zit het nu precies?

Toen begon men de naam van de HEER aan te roepen, lezen we in vers 26. Een andere vertaalmogelijkheid (Statenvertaling) heeft zoveel aantrekkelijks dat die toch even genoemd moet worden: Toen begon men - aanvullen: het nageslacht - naar de naam van de HEER te noemen. De betekenis van de gebruikelijke vertaling vinden we terug in Handelingen 2:21: Dan zal ieder die de naam van de Heer aanroept, gered worden. Genesis 4:26 zou volgens uitleggers het begin aangeven van de publieke eredienst. De andere vertaalmogelijkheid komen we tegen in Handelingen 11:26: Het was in Antiochië dat de leerlingen voor het eerst christenen werden genoemd. Deze optie is zeer aantrekkelijk. Set wist zich met zijn nageslacht kind van God. Deze uitleg past prachtig bij de manier waarop Genesis 4 de twee lijnen uit Genesis 3:15 doortrekt en uitwerkt: zaad van de slang en zaad van de vrouw. Mensen die zich los van God op eigen kracht proberen te handhaven en mensen die zichzelf afhankelijk weten van God en zichzelf daarom kinderen van de HEER noemen. Als je Genesis vanuit deze twee lijnen doorleest en bij hoofdstuk 6:1,2 uitkomt, heb je ook geen moeite meer met de vraag: wie worden daar bedoeld met 'de zonen van God' die zich vermengden met de dochters van de mensen? Daar zien we dezelfde lijn van de kinderen van de HEER terugkeren. Het probleem in hoofdstuk 6 is dat de kinderen van de HEER van hun lijn afwijken. Ze gaan zich mengen met degenen die op de andere lijn zitten, de lijn van de mensen die los van God willen leven.

Wie nog meer op de lijn van Set ging zitten

Schitterend is het om te zien dat Jezus Christus juist daarom op de lijn van de kinderen van de HEER plaatsneemt. Hij schaamt zich niet om de lijn van de nederigheid, zwakheid en kwetsbaarheid te betreden. Hij trekt de lijn weer door en buigt die in de goede richting. Om onze zonden wordt Hij doorboord, om onze wandaden gebroken. Voor ons welzijn wordt hij geslagen, zijn striemen brengen ons genezing (Jesaja 53:5). Van deze door Jezus voortgezette lijn wijken we af als we onze slechte kanten verdoezelen, ons beter voor doen dan we zijn en ons leven indekken tegen de gevolgen van onze zwakheid en zonde. Op deze lijn kunnen we alleen blijven zitten als we ons vertrouwen op Christus stellen en Hem volgen. Dit geldt voor ieder mens.

Het evangelie is . . .

Het evangelie is niet voor godmijders, maar voor godzoekers die daarna ontdekken dat God zich laat vinden voor wie niet naar Hem op zoek was. Niet voor mensen die zichzelf willen handhaven, maar voor wie zichzelf nederig opstelt en zo zal ontdekken dat God hem verhoogt.

Het is niet voor mensen die zichzelf liefhebben, maar zichzelf vanwege hun zonden haten en dan tot de ontdekking komen dat God kans ziet om van hen te houden terwijl er niets goeds in hen is. Het is niet voor mensen die zich zorgen maken, zich willen verdedigen, ja zich willen wreken zelfs, maar voor hen die hun zorgen op God afwentelen en dan pas tot hun verbazing zien hoe God voor hen zorgt.

Het evangelie is een omkering van waarden, een totale verandering van de mens. Het evangelie is voor zonen en dochters van God. Het evangelie is zelfs in staat om de mens van de ene naar de andere lijn over te halen. God kan mij tot zijn zoon of dochter maken!

Ds. Jacob Glas is predikant van de Gereformeerde Kerk te Maastricht

Geloften aan de HEER

wandelen met God

Heb je onlangs de HERE nog een gelofte gedaan?
Of is dat al weer een tijdje geleden? Heb je het ooit gedaan?

B. Luiten ■

Drammen?

Laatst zei iemand tegen mij: 'een gelofte moet toch niet nodig zijn, God luistert toch zo ook wel als ik wat vraag? Anders heb ik het gevoel dat ik sta te drammen'.

Is het daarom dat we over geloften soms zo weinig horen spreken? Zijn we er huiverig voor om God daarmee te willen beïnvloeden?

Dat is dan ook wel te begrijpen. Want die kant moeten we zeker niet uit. We hoeven God niet iets aanbieden in de zin van een beloning of een gift. Bij Jifta leek het daar wel wat op: 'Als u de Ammonieten aan mij uitlevert, dan zal het eerste dat me bij mijn behouden thuiskomst tegemoet komt voor U zijn; dat zal ik als brand-offer aan U opdragen' (Richt. 11:31). Dat werd vervolgens een heel moeilijke geschiedenis, waaruit wel is gebleken dat dit niet het goede spoor is. En dat staat niet op zichzelf. Keer op keer heeft de HERE ons verzekerd dat Hij niet zit te wachten op onze offers als die bedoeld zijn als een vorm van betaling. Heel de schepping is van Hem, de dieren in het veld en de vogels in de lucht; wat zouden we Hem dan toevoegen? (Psalm 50).

Het zou bizar zijn als je bij een gebed een prijs zou noemen. Stel, een zieke bidt om zijn genezing en hij belooft daarbij wat het hem kosten mag. Misschien wel tienduizend euro, voor een goed doel. Dan zou hij na verloop van tijd kunnen overwegen zijn bod te verhogen, bij uitgebleven resultaat. Vijftienduizend? De onderhandelingen zouden daarmee geopend zijn. Twintigduizend, geeft de HERE dan?

Zo moet het dus inderdaad *niet*. Alle huiver voor dit soort geloften is volkomen terecht. Om de simpele reden dat onze Here Jezus Christus alles heeft voldaan, *betaald*. Op grond van zijn betaling verhoort God onze gebeden, geheel uit Zichzelf. Dat kunnen we nooit omdraaien zonder Hem diep te beledigen.

Toewijding

Maar helemaal geen geloften doen is ook zo kaal. Want in de Schrift wordt er open over gesproken. De HERE een gelofte doen, dat komt nogal eens voor. En van belang daarbij is, dat je ze ook inlost. Want de HERE hoort wat je zegt en Hij houdt je daaraan (Deut. 23:22-24).

Zo herinnerde Hij Jakob aan diens gelofte, gedaan op de vlucht voor Esau. In het wijde veld had Jakob de gelofte afgelegd: 'Als God mij ter zijde staat en mij op deze reis beschermt (...) en als ik veilig terugkom (...), dan zal de HEER mijn God zijn. Deze steen die ik gewijd heb, zal dan een huis van God worden - en ik beloof dat ik U dan een tiende deel zal afstaan van alles wat U mij geeft' (Gen. 28:20-22).

Hierin worden tienden toegezegd. Omkoping? Nee, want centraal staat: 'de HEER zal mijn God zijn'. Dat gaat veel verder dan tienden, dat is alles brengen in de sfeer van de HEER. En vooral *jezelf*. Bovendien bouwt Jakob in deze woorden voort op wat hij al begonnen was te doen: Hij had de HEER al aangeroepen op die plaats en daarbij *alles* gegeven wat hij had (kruikje olie, terwijl hij dat eigenlijk hard nodig had tijdens de lange reis). Het is dus niet bedoeld als: 'ik wacht eerst af wat U doet, daarna beloof ik van mijn kant iets te geven'. Nee, Jakob spreekt al zijn vertrouwen uit en geeft wat hij heeft, en belooft dat hij dat nog veel meer zal doen als de HEER hem daartoe in staat stelt. Dat is geen omkoping maar voortgaande toewijding. Jammer dat Jakob dat vergat. Maar de HEER vergat het niet en Hij herinnerde hem eraan, al stikte het inmiddels van de afgoden in de tenten van Israël (Gen. 35:1-15).

Gods bevrijding hoog houden

Ditzelfde komen we nog duidelijker tegen in Psalm 116, een lied vol dankbaarheid na wonderlijke redding. De dichter zingt omdat hij zich bevrijd weet uit de banden van de dood! Woorden met een diepe inhoud. Wellicht is toen primair een situatie van genezing of overwinning bedoeld, waardoor het sterven werd afgewend. Maar steeds duidelijker is geworden, dat de HERE ons bevrijdt van de dood *in ons hart*. Als je dat ervaart, als het eeuwige leven je wordt gegeven, wat ga je dan zeggen? Dan worden de geloften op je lippen gelegd, in dit lied tot tweemaal toe (vers 14 en 18).

Welke geloften? Wel, twee voorbeelden staan erbij:

1. ik zal de beker van bevrijding heffen,
2. ik zal de naam aanroepen van de HEER.

Dat zijn geloften die je niets kosten, ogenschijnlijk. Maar intussen! De beker van de bevrijding doet denken aan de beker, die bij de viering van het Pascha werd geheven. De beker die Jezus omhoog hield, in de nacht dat Hij verraden werd, om hem tot teken en zegel te maken van zijn verzoenend sterven: 'drinkt allen daaruit!' De gelofte klinkt uit mensenmond: 'die beker zal ik heffen!' Dan zeg je veel. Dit betekent dat je die beker gaat *hoog houden*, en vooral de betekenis van die beker: God bevrijdt, in Jezus Christus, als enige. In mijn hele leven zal ik dat laten zien en steeds weer boven alles uitsteken.

Dan zeg je heel wat in een samenleving die doortrokken is van zelfredzaamheid. We redden onszelf! Alles is geregeld, we hebben alles verzekerd, we hebben ook overal recht op, en als er toch eens een gat valt heb je een overheid om je beklag bij te doen. Niet waar? En kijk vooral naar jezelf: een leugentje om bestwil is er zomaar uit. Waarom? *Even jezelf redden*. Ons hart is daar heel bedreven in, om precies zo te praten en te zwijgen dat we overal tussendoor laveren. We redden onszelf aan de lopende band, met als gevolg dat de naam van God steeds moeilijker over de lippen komt. En die naam komt dan ook zeker niet heel hoog, als een duidelijk vaandel dat boven je uitsteekt. Toch is dat kennelijk de gelofte, die God graag horen zou. Om je er vervolgens aan te houden.

Gods naam aanroepen

Gelofte nummer 2 gaat daarmee hand in hand: ik zal de naam aanroepen van de HEER. Dat is ook niet iets dat je heel veel hoeft te kosten, niet in geld. Maar intussen! Daniël werd om die reden in de leeuwenkuil gegooit. Ook in onze tijd zuchten vele trouwe bidders in gevangnissen. De naam van de HEER aanroepen is de zekerheid buiten jezelf zoeken en buiten deze wereld. Als je dat werkelijk doet, ben je tegendraads en zul je daarvan de gevolgen ondervinden.

Tegelijk laat dit zien hoe mooi een gelofte kan zijn ook voor jezelf en voor de hele gemeente ('in het bijzijn van heel zijn volk', Ps. 116:14,18). Omdat zij haar begin vindt in God: 'De HEER heb ik lief, Hij hoort mijn stem, mijn smeken, Hij luistert naar mij' (vers 1). De ervaring is dat God zo wonderbaarlijk verhoren kan. Hij heeft zoveel gegeven. Daaruit ontstaat de gelofte, door de Geest van God zelf gevoed: '*nu zal ik Hem nog veel meer aanroepen!*' Precies dát is waar God op wacht. Dat blijkt niet alleen hier, maar dat was ook al de strekking van Psalm 50: al je offers mag je houden, maar 'doe wat je de Allerhoogste belooft. Roep Mij te hulp in tijden van nood, Ik zal je redden en je zult Mij eren' (vers 14,15).

Zo komt steeds duidelijker de ware gelofte aan het licht: *niet wat je God geeft, staat daarin centraal, maar dat je je zult vasthouden aan wat God geeft!* Dat is het. Tot Gods eer, je eigen troost en

een geweldig getuigenis.

De beker van bevrijding heffen, dat gaat dan gebeuren door sterke handen, die toch niet zichzelf willen redden. Maar ook door beverige handen, zieke handen, die bijna niets meer kunnen. Door handen van mensen die wanhopig zijn, teleurgesteld, bedrogen, verlaten, bestolen, mishandeld en vooral ook vastgelopen in het kwaad van hun eigen hart: samen doen we die beker omhoog, om van Gods bevrijding alles te verwachten. Samen roepen we zijn naam aan, omdat we aan Hem de leiding van ons leven toevertrouwen. Ook dwars door het sterven heen, bevrijd van de dood (nu al) het leven tegemoet.

Bewust beloven

Heb je onlangs de HERE nog een gelofte gedaan? Ik denk het wel. Misschien was je het je zo niet bewust. Maar dit is de strekking van je openbare geloofsbelijdenis (hoe lang geleden?), van je deelname aan de viering van het heilig Avondmaal (onlangs?) en van ieder 'amen' dat je in de eredienst mee zegt of mee zingt (afgelopen zondag). Wellicht helpt het om deze dingen zo ronduit in gebed aan de HERE te beloven; kun je Hem meteen om hulp erbij vragen, want we zijn nog niet zulke kampioenen in het hooghouden van zijn bevrijding. Maar toch, dat je het *wilt* doen, dat is zo aangenaam en waardevol voor God. En ieder mens kan dat zeggen en menen, *in alle situaties*.

Te bedenken valt daarbij, dat de Here Jezus ook zelf deze geloften heeft afgelegd, in zijn situatie. In de nacht dat Hij overgeleverd zou worden, zong Hij o.a. Psalm 116 helemaal. En Hij heeft zijn geloften gehouden. Gods naam heeft Hij aangeroepen, al kwam daarbij het bloed door zijn poriën heen. De leiding gaf Hij uit handen aan Hem, aan wie Hij beloofd had tot het uiterste te zullen gaan. En bij zijn sterven hief Hij de verlossing hoog, toen Hij uitriep: 'Vader, in uw handen beveel ik mijn geest'. Niet de dood, niet de satan zouden zijn geest ontvangen, maar de Vader. Sinds die tijd is dat woord dé aanduiding van 'door het sterven heen je bevrijding tegemoet gaan'. Mooi om te zien hoe de Psalmen eerst betrekking hebben op Jezus, en dan vervolgens (met Hem) op jezelf. Dat helpt om bewust dergelijke geloften te gaan doen én om je erop toe te leggen om ze te houden. Nu je weet hoe waardevol ze zijn voor God en belangrijk voor jezelf. Je hoeft daarbij niet je eigen fundament te leggen. Je gaat nog minder drammerig iets forceren. Maar je richt je leven steeds meer op de Verlosser die je draagt. Omdat je merkt hoe Hij zijn geloften houdt.

Ds. B. Luiten is predikant van de Gereformeerde Kerk te Zwolle-Centrum

Van rechtzinnig tot vrijzinnig (VI)

De slotakte van de academie te Franeker: modernisme zonder studenten

In dit artikel vervolgen we het verhaal over de theologische ontwikkelingen aan de academie te Franeker in de eerste decennia van de 19de eeuw. Deze universiteit was bijna ten onder gegaan, maar ze kreeg na de bevrijding van 1813 toch een vervolg als rijksatheneum. Totdat de levensvatbaarheid van deze onderwijsinstelling ook weinig meer voorstelde. Al in de jaren '40 raakte Franeker zijn wetenschappelijke centrum kwijt. Voor de Hervormde Kerk en haar theologie betekende het niet dat daarmee ook de vrijzinnigheid de ondergang nabij was. De laatste theoloog van Franeker, dr. J.H. Scholten, zette zijn theologisch denkwerk voort in Leiden. Student Abraham Kuiper kon er van getuigen.

H. Veldman ■

Universiteit wordt 'rijksatheneum'

Na het optreden van prof. Regenbogen was het theologisch stil geworden in Franeker. De voortzetting van de academie als 'rijksatheneum' (1815) betekende nu dat slechts „n hoogleraar aan de theologische faculteit mocht worden benoemd.

De eerste hoogleraar in de nieuwe situatie was Wessel Albertus van Hengel⁰⁵ (1779-1871), die na in drie gemeenten predikant te zijn geweest van 1815-1818 in Franeker docent Nieuwe Testament was; daarna was hij hoogleraar te Amsterdam en in 1827 te Leiden. Van hem wordt geschreven dat hij zijn dienst begon als rechtzinnig predikant, 'daarbij onderscheid maakte tussen de geijkte kerkleer en bijbelse rechtzinnigheid'. Gaandeweg echter werd hij steeds vrijzinniger. In zijn Franeker periode kwam Van Hengel nauwelijks toe aan publicaties. Zijn nauwgezette studies moeten veel tijd gevegd hebben. Het aantal studenten in de theologie bedroeg eerst slechts twee, maar in 1817 waren het er al 23. Daarmee leek Franeker weer levensvatbaar te zijn. Maar een jaar later vertrok Van Hengel naar Amsterdam. Hij gold als een woordvoerder van de moraal der redelijkheid.

Na Van Hengel trad op Jacobus Amersfoordt⁰⁶ (1786-1824), voordien hoogleraar Oosterse talen te Harderwijk. Zes jaar doceerde hij te

Franeker en wees hij de aanstaande predikanten graag op de zijns inziens noodzakelijke colleges 'Landhuishoudkunde', zoals die in Groningen gegeven werden door de natuur-theoloog J.A. Uilkens. De connecties tussen predikant en boerenstand werden als van levensbelang beschouwd. Uit de natuur viel immers ook veel moraal af te leiden. Toch heeft Amersfoordt nog de meeste faam verworven als bibliothecaris van Franeker. Het kan als typerend voor hem worden aangemerkt dat hij bij voorkeur praktisch bezig was; hij deed weinig aan theologische reflectie. Zijn vroege dood heeft hem belet om zijn ideeën systematisch uit te werken en te publiceren. Voor zover we kunnen nagaan paste hij in de rij van de supranaturalisten die geloofden in een goddelijke macht boven en in de natuur; die de wetten van de natuur had geschapen en mens en dier daaraan onderworpen had.

In Franeker treedt na Amersfoordt als theologisch hoogleraar aan Barthold Reinier baron de Geer⁰⁷ (1791-1840). Hij had na zijn studie in Utrecht (mede onder J. Heringa) en promotie aldaar (bij L.G. Pareau) als predikant de kerk van Lienden en van Vreeland gediend. Van 1825 tot 1837 doceerde hij te Franeker, voor meestal nog geen tien studenten. Hij stond open voor nieuwe ideeën en las (!) met zijn studenten o.m. werken van de Leidse theoloog J. Clarisse en de Utrechtse filosoof Ph.W. van

Heusde. De Groninger hoogleraar P. Hofstede de Groot rekt hem tot de 'Heusdiaanse' vriendenkring die de weg had gebaad voor de *Groninger Richting*.¹⁰⁸

Ook gaf De Geer colleges over vaderlandse geschiedenis die goed bezocht werden. Zijn vroegtijdig terugtreden als docent had alles te maken met de vele praktische moeiten als gevolg van een ernstige oogziekte.

In de zomer van 1837 werd bij Koninklijk Besluit de theologische leerstoel te Franeker aangeboden aan de Hervormde predikant van Stiens, *Willem Muurling*¹⁰⁹ (1805-1882). Hij had in Utrecht gestudeerd en had veel belangstelling getoond voor de colleges van Van Heusde. Bij H.J. Royaards was hij in 1831 gepromoveerd op een 'moderne' biografie over Wessel Gansfort. Zijn academisch onderwijs in Franeker werd door slechts weinig studenten gevolgd, maar die hem hoorden hadden veel waardering voor zijn onderricht en ook voor zijn academische preken. Het enige geschrift dat Muurling in Franeker schreef, *Philaletes, Over de waarheidsliefde*, informeert ons over zijn opvatting dat de waarheid een subjectief karakter heeft. Al in 1840 werd Muurling te Groningen benoemd, waar hij naast Hofstede de Groot en Pareau werkzaam werd. Daar volgde zijn aansluiting bij de *Groninger Richting*, maar ook zijn geleidelijke ontwikkeling in de richting van het modernisme. Zijn invloed is - vooral in Groningen - groot geweest, vooral door zijn handboek *Practische Godgeleerdheid*.¹¹⁰ Muurling werd in 1870 een van de eerste bestuursleden van de mee door hem opgerichte Groningse afdeling van de Nederlandse Protestantenvbond. Deze bond - onder voorzitterschap van de filosoof prof. mr. C.W. Opzoomer - bedoelde een vrijzinnig tegenwicht te bieden aan de invloed van de door ds. O.G. Heldringh en mr. G. Groen van Prinsterer opgerichte *Confessionele Vereniging* die wilde werken aan het herstel van de gereformeerde confessie in de Nederlandse Hervormde Kerk.

Over de laatste hoogleraar theologie in Franeker, *Joannes Henricus Scholten*¹¹¹ (1811-1885), kunnen we kort zijn. Zijn theologische loopbaan die vanaf 1843 in Leiden tot grote ontplooiing kwam, heeft een heel zwakke start gekend in Franeker. Daar begon hij na Muurling zijn arbeid aan een niet meer levensvatbare onderwijsinstelling; er waren nauwelijks theologische studenten meer voor de nieuwe docent. Toch hield Scholten in 1840 zijn inaugurele rede waarin hij - tegenover het doctisme¹¹² - stelde dat de historische Jezus in plaats moet komen van de metafysische (= bovenzinnelijke), d.w.z. alle nadruk op Jezus als mens maar veel minder als God. In de mens Jezus heeft God de heerlijkheid van Zijn natuur te zien gegeven en zo ons gewezen hoe ook wij tot de gelijkheid aan de goddelijke natuur kunnen komen. Hier ligt de start van Scholtens weg naar het 'modernisme', door de

kerkhistoricus S. van der Linde getypeerd als het gaan 'in de richting van anti-supranaturalisme en immanentisme'.¹¹³ In Leiden erkende Scholten geen enkele rem meer op 'het recht der kritiek' en maakte hij op een indrukwekkende wijze school.

Franeker sloot de poorten van haar athenaeum in 1843. In totaal had het academische Franeker sinds 1585 het aantal van 14.935 studenten geteld.

Prof. J.H. Scholten

Het mag hier even gememoreerd worden dat Franeker in 1849 op de nominatie stond opnieuw een theologische academie te huisvesten. Nu was het de synode van de Afgescheiden kerken (te Amsterdam vergaderend) die 'met eene volstrekt meerderheid van stemmen' besloot haar opleiding voor predikanten in Franeker te vestigen.¹¹⁴ Maar dit besluit werd in 1851 door een volgende synode ingetrokken. In 1854 werd Kampen de vestigingsplaats voor een gereformeerde theologische school.¹¹⁵

De schets van de ontwikkelingen in 19de eeuw laat ons zien dat Franeker zich - sterker dan Groningen - geleidelijk verder heeft bewogen vanuit het verlichte theologiseren via het supranaturalisme, n de invloeden van de Groninger Richting¹¹⁶ naar het opkomende modernisme. Let wel, 'opkomend', want wat in kiem aanwijsbaar lijkt, kan men niet op „n lijn stellen met de latere visies van de theologen Muurling en Scholten; hun opvattingen zijn pas lang na hun Franeker tijd werkelijk als 'modern' te karakteriseren.

Intussen had het academische Franeker de gereformeerde confessie steeds meer als een oud en eerbiedwaardig kledingstuk aan de kapstok laten hangen, terwijl de kerken daarover ondanks aangegeven verontrusting geen veroordeling over uitspraken. Slechts de classis Franeker heeft een zwakke poging in die richting ondernomen. Noch de classis, noch de synode had enig formeel gezag over de theologische faculteit.

Er zal veel waarheid zitten in de volgende verklaring: "Bij den aanvang van de negentiende eeuw was het meerendeel der godgeleerden en predikanten werkelijk heterodox in hun verklaring der leer van Dordrecht, geneigd om bezadigd de vrijheid des geloofs en ware verlichting te verbeiden", aldus J. Reitsma. En hij sluit zijn hoofdstuk over de Bataafse Republiek en de Franse tijd af met de constatering: "De ware orthodoxie leefde vooral bij de volksklasse voort en gaf hier en daar eenig teken van leven door den naloop van oefenaars, of zij zong in zuch-

tende verwachting van betere tijden haar stille klaagliederen over een allerwege heerschende inschikkelijkheid, die in de kerk alle grondslagen des geloofs scheen te ondermijnen.”¹⁰⁷ Dat voor het besef van de ‘volksklasse’ zowel aan het ‘Friese Reveil’¹⁰⁸ als aan de opkomende beweging van de Afscheiding moet worden gedacht, staat buiten kijf. Dat ze samen niet in „n kerkelijke bedding terecht komen, mag verrassend heten, maar ook vanuit gereformeerd oecumenisch perspectief betreurenswaardig.

Drs. H. Veldman is kerkhistoricus en woont in Zuidhorn.

- 105 Een biografische schets over Van Hengel geeft M. de Jonge in Biografisch Lexicon (BL), IV, 191-192.
- 106 Amersfoort heeft nog geen biografische schets gekregen in het BL; de (waarschijnlijk) jongste schets betreft die van Boeles, a.w., 758vv. (1889).
- 107 Een biografische schets verzorgde A. de Groot, in BL, III, 129v.
- 108 P. Hofstede de Groot, De Groninger Godgeleerden in hunne eigenaardigheid. Groningen 1855, 14.
- 109 Over Muurling schreef J. Vree een biografische schets in BL, IV, 339-341; men vindt daar overigens niets over de periode-Franeker van Muurling. Daarover vermeldt Boeles (a.w., 797vv.) de hoofdzaken.
- 110 D. Bos, In dienst van het Koninkrijk. Beroepsontwikkelingen van hervormde predikanten in negentiende-

- eeuws Nederland. Amsterdam 1999, reg. Muurling.
- 111 G. Brillenburg Wurth, J.H. Scholten als systematisch theoloog. ‘s-Gravenhage 1927, 22. De biografische schets in het BL, I, is van S. van der Linde.
- 112 Het docetisme leerde over Jezus Christus - net als gnostieken - dat Hij slechts in schijn de menselijke natuur had aangenomen.
- 113 S. van der Linde, BL, I, 320.
- 114 Verslag van de Synode der Christelijk Afscheidene Gereformeerde Kerk in Nederland, gehouden van den 11 tot den 18 Julij 1849 te Amsterdam. Amsterdam 1849, 20; in de reprint (Utrecht 1984) staat het ook op p. 448.
- 115 De synode van de Afscheiden kerken te Amsterdam nam in 1851 het besluit t.a.v. Franeker terug, Verslag 1851, 29vv.; in reprint, 533vv.; na uitgebreide discussies (en in tweede stemming) nam de synode van Zwolle op 16 juni 1854 het besluit om de Theologische School te vestigen in Kampen; Handelingen van de Synode... te Zwolle 1854, 44, 48v.
- 116 Over de invloed van de Groninger Richting in Friesland: R. Klooster, Groninger godgeleerdheid in Friesland 1830-1872 (diss. RU Groningen), Ljouwert 2001.
- 117 J. Reitsma, a.w., 734.
- 118 G.A. Wumkes is met zijn boek It Fryske réveil yn portretten (Sneek 1911, Ned. vert. 1994, herdruk Kampen 1998) de naamgever van deze min of meer zelfstandige tak van het Reveil in Nederland.

lied van de week

Het lied van de week voor zondag oktober is gezang 287 uit het Liedboek. Een bespreking daarvan heeft gestaan in De Reformatie van 26 februari 2000, jaargang 75 nr. 20

KERNREDACTIE:

Dr. E.A. de Boer,
Prof. Dr. B. Kamphuis

OVERIGE REDACTIELEDEN:

Drs. A.L. Th. de Bruijne, Drs. I.D. Haarsma,
Prof. Dr. G. Kwakkel, Drs. B. Luiten,
Drs. K. de Vries, J. Westert.

MEDEWERKERS:

J.J.D. Baas, Drs. E. Brink, J.M. de Jong,
Ds. G. Riemer, Dr. J. Smelik,
Drs. H. Veldman

BLADMANAGEMENT:

Mevrouw M.T. Kremer
Scholma Druk bv, Postbus 7
9780 AA Bedum, tel. 050 3013636

Alle stukken voor de redactie bij voorkeur per
E-mail: reformatie@scholma.nl, ingeval per
post via bovengenoemde postbus.
Uitgever: Print Media bv, Bedum

Technische realisatie:

Scholma Druk bv, Bedum

ADMINISTRATIE EN

ADVERTENTIES:

Scholma Druk, postbus 7,
9780 AA Bedum.
Telefoon: 050 - 3013636.
Fax: 050 - 3012732
(o.v.v. Reformatie).
E-mail: reformatie@scholma.nl
Aanlevering advertenties in overleg.
ING Bank: 66.30.92.620

ABONNEMENTSPRIJZEN:

€ 49,50 per jaar
studenten € 19,50;
buitenland € 109,00
- abonnementsjaar loopt van
1 januari t/m 31 december
- opzegging van het abonnement dient 1
maand voor aanvang van het nieuwe abon-

nementsjaar schriftelijk of per e-mail te
geschieden (voor 1 december)
Losse nummers € 1,50 (incl. porto).

De Reformatie is op Daisy cd-rom
verkrijgbaar bij de Chr. Blinden-
bibliotheek voor blinden en slecht-
zienden. Tel. (0341) 565477.

ADVERTENTIES (acquisitie en verkoop):

J. Hoogenboom, tel. 050-4091204,
fax 050-4091252
e-mail: info@hoogenboom-communicatie.nl
Prijs: € 0,45 per mm.
Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uit-
gever is het niet toegestaan artikelen uit dit
blad over te nemen.

Web: www.dereformatie.nl
ISSN 0165-5191

Over de conditie van verenigingen

Nederland is een verenigingsland. Gereformeerden vormden daarop geen uitzondering. In de lijn van Abraham Kuyper organiseerden zij alle terreinen van het leven. Vrijgemaakten hebben in die lijn ook hun kerkelijk leven ontwikkeld. Er is veel veranderd rond verenigingen. Dan hebben we het niet alleen over de grotere openheid van zgn. g-organisaties. Op de conditie van verenigingen valt het nodige af te dingen. We zijn minder vaak lid en minder vaak actief. Het aantal vrijwilligers in organisaties neemt af. Betrokkenheid, omdat we ons ook eigenaar van een vereniging weten, is afgenomen. Verenigingsmanagement is een aparte professie geworden. Landelijke organisaties zijn geprofessionaliseerd. Klantenbinding wordt belangrijker dan de ledenband (ANWB). De ontwikkelingen waar verenigingen mee kampen, gaan ook de kerk niet voorbij. Het is nuttig kennis te nemen van de gesignaleerde ontwikkelingen.

J. Westert ■

Het Sociaal Cultureel Planbureau onderzocht dit jaar de ontwikkelingen in grote ledenorganisaties op het maatschappelijk middenveld. Tussen 1994 en 2003 liep het ledental van politieke partijen terug met 17%. Bij kerken was dit 9%. Bij vrouwenorganisaties 33%. Winst in leden was er ook, bijvoorbeeld voor consumentenorganisaties (+ 22%), natuur en milieuorganisaties (+ 34%). Jeugd- en sportorganisaties (resp. 66% en 37%) mogen zich verheugen in een relatief actieve deelname van leden, terwijl actieve deelname bij bijvoorbeeld de vakbeweging (6%) en milieuorganisaties (4%) gering is. Over de hele linie van organisaties is er sprake van een afnemend percentage vrijwilligers. Daar staat tegenover een groei van het aantal betaalde krachten in dezelfde periode.

“Vijf i’s”

De functie van veel landelijke verenigingen is veranderd. In ons land zijn de ontwikkelingen die daaraan ten grondslag lagen vaak beschreven vanuit het perspectief van de individualisering. In ieder geval merk ik vaak dat individualisering vaak als de oorzaak wordt aangewezen, terwijl het maar één van de maatschappelijke ontwikkelingen is. Het SCP hanteert *de vijf i’s* als kapstok om de maatschappelijke ontwikkelingen te duiden. Een kernelement van *individualisering* is dat de traditionele maatschappelijke verbanden (dorp,

buurt, klasse, kerk, gezin) veel van hun dwingende karakter hebben verloren. Er is aanzienlijk veel meer ruimte voor mensen om het leven naar eigen inzicht en behoeften in te richten. Dat mensen steeds meer zichzelf als uitgangspunt van denken en doen nemen, verdraagt zich slecht met negentiende-eeuwse ideeën over organisatievormen. Veel verenigingen en organisaties stammen uit die denkwereld, hoewel ze misschien veel korter bestaan. In die denkwereld speelde het collectief georganiseerd zijn rond een bepaald doel een grote rol. De persoon en zijn inzicht kwam op de tweede plaats. In Nederland werd de verenigingsstructuur nog versterkt door een netwerk van verzuilde organisaties. De organisatiestructuur was hiërarchisch en bureaucratisch. Landelijke verenigingen waren piramidiaal met vertakkingen, met aan de basis een brede vertakking in allerlei lokale afdelingen. Organisaties met veel contacten tussen leden domineerden verenigingsland. Deze collectieve vanzelfsprekende loyaliteit aan traditionele kaders is veranderd. Loyaliteit is optioneel geworden en moet steeds worden herbevestigd. Dat heeft grote gevolgen voor binding, betrokkenheid en de aard van lidmaatschappen.

De tweede “i” die een rol speelt in het veranderingsproces heet informalisering. Als gevolg van de emancipatie en toegenomen mondigheid van burgers is maatschappelijke ongelijk-

heid tussen burgers onderling verkleind. Er is sprake van een toegenomen opleidingsniveau, van een hogere welvaart. De grotere gelijkheid tussen burgers zorgt voor informelere omgangsvormen. Deze informalisering speelt ook een rol in de cultuur van veel traditionele verenigingen. Formele verenigingsstructuren werken vervreemdend op de ledenband. De snelle opmars van mobiele telefoon en internet heeft gezorgd voor een overweldigende bereikbaarheid. Burgers hebben zelf toegang tot vrijwel alle informatie. De intermediaire en ordenende functie van veel verenigingen is daardoor drastisch afgenomen. De traditionele rol van met name belangenverenigingen in informatieoverdracht via lokale structuren staat daardoor onder druk. Gelijktijdig biedt deze ontwikkeling nieuwe mogelijkheden voor ledencontacten. In veel verenigingen levert deze ontwikkeling ook een gevoel op van tijdsdruk en versnippering.

de collectieve vanzelfsprekende loyaliteit aan traditionele kaders is veranderd

De wereld is kleiner geworden. De geglobaliseerde wereld met zijn massamedia en reclame zorgen voor een geïnternationaliseerde consumptiestijl. De trend tegen globalisering is de behoefte aan bewaren en het onderstrepen van de eigen culturele identiteit. Dat werkt door in veel organisaties.

Of het nu gaat om werk, relaties, gezin, sport, vakantie en geloof. Op alle gebieden van het leven ligt de nadruk steeds meer op het beleven van genot en geluk. De hoge waardering van seksualiteit en lichamelijke zijn uitingen van deze intensieve belevingscultuur. Maar ook in kerken en verenigingen geldt dat zij het goede gevoel moeten geven. De waarde van beleving is hoog.

Totaalverband

Niet alleen de maatschappelijke gevolgen volgens de vijf "i"s hebben grote effecten op verenigingen. De burger stelt zijn identiteit samen. Hij kan in wisselwerking met de omgeving flexibel tussen identiteiten wisselen. Vanuit dit beeld is het ook verklaarbaar, dat burgers steeds minder kiezen voor een totaalverband met een vereniging. Het lidmaatschap is een deelidentiteit geworden.

Ook specialisering (van brede maatschappelijke bewegingen naar een one-issue-organisatie), centralisering en professionalisering (zie bijvoorbeeld de veranderingen in schoolverenigingen) zijn als gevolg van genoemde ontwikkelingen belangrijke trends van de veranderde omgeving van verenigingen. Deze ontwikkelin-

gen staan niet op zichzelf. Ze hebben te maken met een verschuiving van tijdsintensieve naar kapitaalintensieve vormen van participatie, van actief lidmaatschap naar donateurschap.

Dwang

U ziet deze ontwikkeling ongetwijfeld om u heen. De vergaderingen van een politieke partij worden minder bezocht. Een avond in de kerk over de kerkelijke financiën levert vrijwel geen betrokken belangstelling op. Schoolverenigingen stellen zich de vraag of de vereniging nog wel het middel is om de ouders en leden te binden. De 'dwang' om zich bij een bepaalde vereniging aan te sluiten, als ook de 'dwang' om daarbinnen volgens de vaste codes te functioneren, is voorbij. Leden willen hun eigen ruimte binnen de vereniging invullen. Op papier functioneren verenigingen nog wel volgens de hiërarchische en piramidale structuur, maar van binnen zijn het vooral netwerken, ondersteund door professionele werkorganisaties. Contact tussen bestuur en leden komt ook nauwelijks meer langs de traditionele verenigingslijn tot stand. Vakorganisaties organiseren internetpanels en expertmeetings om de standpunten van leden over thema's te vernemen. Het ledencontact wordt anders gemanaged. Voor de inspraakvormen van de vereniging zijn er tal van nieuwe methoden ontwikkeld om er voor te zorgen, dat de leiding meer weet van wat er onder de achterban leeft. Communicatie is een professionaliteit en een absolute must geworden voor veel organisaties.

Thema's

De afgenomen belangstelling voor het verenigingsleven van de traditionele organisaties wordt niet veroorzaakt door een afgenomen belangstelling voor de thema's waarop de organisaties zich primair richten. Het heeft vooral te maken met het feit, dat er naast deze organisaties voor burgers vele andere mogelijkheden zijn om vorm te geven aan hun interesses en

deze veranderingen hebben veel verenigingen intern in zwaar weer gebracht

affiniteiten. De keuzemogelijkheden van burgers zijn sterk toegenomen. De burger kiest zelf op basis van zijn preferenties. In het oude denken van organisaties speelden andere factoren een grote rol. Verenigingen richtten zich op de emancipatie van de groep (arbeiders, gehandicapten, vrouwen, boeren, gereformeerden). Organisaties stelden deze groepen in staat om als volwaardige burgers aan het publieke debat deel te nemen en hun belang in het publieke domein op te eisen. In verschillende organisaties vormt deze collectieve eman-

cipatiedoelstelling nauwelijks nog een bron van inspiratie. Al deze veranderingen hebben veel verenigingen intern in zwaar weer gebracht. Dat zie je ook terug bij verenigingen rond het kerkelijk erf, maar ook bij kerken zelf is er een worsteling om activiteiten zo te organiseren dat ze aanspreken.

Conditie

Met de conditie van veel verenigingen is het dan ook niet zo best gesteld. Dat uit zich op verschillende manieren. Ik noem er een aantal: dalend ledental, vergrijzende afdelingen, afnemend animo voor vrijwilligerstaken, weinig

soms is stemmen met de voeten het resultaat

doorstroming in besturen, geringe betrokkenheid bij de besluitvorming, frictie tussen de werkorganisatie en het verenigingsmodel. In veel verenigingen staan deze organisatievragen hoog op de agenda. Veel meer dan de thema's die vanuit het doel van de vereniging de aandacht moeten vragen. Dat maakt besturen tot een lastig vak. Hoe overleef je als vereniging? Dat vraagt om in te spelen op de veranderingen. *Onderscheiden, onderkennen en ontvlechten* zijn daartoe belangrijke kernwoorden.

Verschil in leden

Onderscheiden naar leden; het lidmaatschap als totaalpakket werkt niet meer. Er is meer sprake van een ruilovereenkomst met groepen leden, die ieder voor zichzelf anders staan in de vereniging. Leden zijn er in soorten en maten. Je bent lid, omdat jij je eigenaar voelt, je wilt alleen steunen met geld of in naam, lid kun je zijn vanwege de voordelen, of omdat je daardoor kans hebt op politieke macht, het hoort bij je imago etc. Elke grote vereniging maakt een professionele analyse van de aard van het lidmaatschap, dat op zijn organisatie van toepassing is en stelt ook voortdurend bij. Het versterken van de relatie en differentiatie in het lidmaatschapsaanbod vraagt van besturen aandacht te schenken aan het onderscheiden naar soorten leden en ledenwensen. In professionele verenigingen spreken we over het *ANWB-model*, of *de vereniging als supermarkt*.

Verenigingsproces

Naast onderscheiden, is het onderkennen van veranderingen in de betekenis die een achterban schenkt aan de vereniging essentieel. Verenigingen kampen met fricties in de verenigingsdemocratie. Er is weinig belangstelling voor de formele democratische processen in de vereniging. Het afleggen van verantwoording aan de leden en de vernieuwing van beleid lopen vaak langs de lijn van een weinig representatieve vertegenwoordiging van de leden.

De besluitvormingsprocessen verlopen vaak stroperig, waardoor de afstand tot de te onderscheiden doelgroepen van leden groot wordt en betrokkenheid nog verder afneemt. Bovendien zorgt het besluitvormingsproces voor weinig inspelen op actualiteit. Soms is stemmen met de voeten het resultaat, maar meer nog de ontwikkeling dat burgers hun eigen weg zoeken en de vereniging achter zich laten. Het onderkennen van deze trends vraagt een voortdurende inspanning en vernieuwing van de vereniging.

Versnelling van de processen en vernieuwen van de inspraak is een voorwaarde willen verenigingen kunnen overleven. In dit kader is het ook nodig te wijzen op het feit, dat verenigingen uit zijn op conflictvermijding. Het resultaat van deze gerichtheid leidt andermaal tot stroperigheid, die de vereniging weghoudt bij de actualiteit van de doelstelling.

Het onderkennen en ontrafelen van de verenigingsprocessen naar formele inspraak, inbreng en binding vergt aandacht; inbreng en inspraak richten op verschillen. In bijna alle situaties leidt de verandering tot het ontvlechten van lijnen in de vereniging. De vereniging kan de dienstverlening aan leden onderbrengen in een veel eigenstandiger unit of onderneming met eigen aanvullende voorwaarden voor leden en niet-leden. Dat geldt ook voor andere taken die voortvloeien uit de doelstelling. *Ontvlechten en uitbesteden* zijn kernwoorden, die juist de ontwikkelingen van verenigingen van een nieuwe impuls kunnen voorzien.

verenigingen vaker alleen maar passieve relaties met leden onderhouden

We stonden stil bij een aantal ontwikkelingen in landelijke verenigingen. In de nabije toekomst hoop ik in een artikel nog eens iets uitvoeriger bij sommige ontwikkelingen en antwoorden van verenigingen stil te kunnen staan. De aanleiding vormde het rapport van het SCP, waaruit blijkt dat verenigingen vaker alleen maar passieve relaties met leden onderhouden. Die ontwikkeling staat haaks op de verwachting dat maatschappelijke organisaties bijdragen aan effectiviteit en stabiliteit van het democratisch bestuur. Organisaties bevorderen bij burgers/leden de bereidheid tot samenwerking, gevoelens van solidariteit en oriëntatie op het algemeen belang. Voorwaarde is wel dat er horizontale contacten met elkaar worden onderhouden. Via interactie worden democratische verhoudingen en praktijken geleerd, het vertrouwen in anderen gevoed en groeien mensen uit tot competente burgers. *Putnam* (2000) wijst op de afbrokkeling van sociaal kapitaal of sociale verbondenheid. Er is wel sprake van een groei van kleine informele groepen met beperkte doelstellingen, waar face-to-face-contacten essentieel zijn. Ze zijn echter nauwelijks

ingebod in bredere institutionele netwerken die het lokale niveau overstijgen. Juist de functies van verenigingen in de samenleving, als een schil tegen anomie, morele desoriëntatie, sociaal wantrouwen en fixatie op louter eigen belang en beleving vragen aandacht. Tegen die achtergrond mogen ook wij de vraag beantwoorden in welke mate we niet te gemakkelijk verenigingen met oude structuren inwisselen voor snelle informele groepen met een korte levensduur. En of de verenigingen in ons achterland wel voldoende oog hebben voor de snelle veranderingen in betrokkenheid onder de eigen achterban. Dat oog geldt niet alleen voor verenigingen, maar ook voor kerken. Er

zijn veel ontwikkelingen in verenigingen en kerken met elkaar vergelijkbaar. Een voorbeeld daarvan is de grote afstand tussen besluiten van het kerkverband (synode) en de dagelijkse leefwereld van het kerkklid, of lokale kerken. Het lid/eigenaar zijn van een kerkgemeenschap is sterk aan verandering onderhevig. Uit de studies over ontwikkelingen in verenigingen kunnen ook kerken lessen trekken. Dat mag iets meer aandacht waard zijn.

Jan Westert is directeur van het Menso Alting College te Groningen en Amersfoort.
(reacties: J. Westert@planet.nl)

uit de kerken

Delft - beroepen: ds. A.S. van der Lugt te Rotterdam-Centrum
Putten - beroepen: ds. T.P. Nap te Rotterdam-Stad

Bergen op Zoom - telefoonnr. Ds. G.J. Pruijssen: 0164-750231

Zwolle - De classis-Hattem heeft besloten de beroepbaarstelling van drs. L.H.Th. Kooij met een jaar te verlengen tot 28 oktober 2006. Kandidaat Kooij is per 12 september weer beschikbaar voor beroepingswerk. Adres: Lortzingstraat 79, 8031 PK Zwolle.

Classis Appingedam - toegelaten tot het ambt van predikant: L.G. Boonstra te Schildwolde.

Amersfoort - jubileum: ds. J.J. Arnold was op 16 september 60 jaar predikant. Zijn standplaatsen waren: Vrouwenpolder (1945), IJsselmuiden (1951) en Amersfoort-West (1956). In 1981 ging hij met emeritaat

Persbericht

Kerkrecht.nl: van Dordts-gereformeerd tot Codex-katholiek

Sinds enkele jaren is de website Kerkrecht.nl in de lucht. Onlangs zijn er een paar belangrijke aanwinsten op de site geplaatst. De complete Acta van de beroemde Dordtse synode van 1618-1619 en de Nederlandse tekst van de Codex, het Canonieke Wetboek van de rooms-katholieke kerk, zijn nu via Kerkrecht.nl digitaal te raadplegen.

Kerkrecht.nl wil iedereen van dienst zijn die informatie zoekt over het geldend kerkrecht in de diverse Nederlandse kerkgenootschappen. Voor de meeste kerken heeft de website intussen een startpagina die toegang geeft tot de kerkorde en tot belangrijke kerkrechtelijke boeken en documenten van die kerk. Zulke startpagina's zijn er ook voor een representatief aantal buitenlandse kerken uit diverse tradities.

Kerkrecht.nl heeft in eerste instantie vooral veel kerkrechtelijk materiaal uit de protestants-gereformeerde traditie geplaatst. De standaardwerken

van F.L. Rutgers, H. Bouwman en D. Nauta zijn bv. bijna volledig in de digitale bibliotheek te raadplegen. Maar ook het materiaal uit Nederlands-hervormde kring en uit de PKN wordt steeds uitgebreid. Verder wordt er gestreefd naar het opnemen van Acta en Handelingen van generale synodes van diverse kerken. Daarnaast groeit de digitale bibliotheek met titels uit verwante kerken in Noord-Amerika en Zuid-Afrika.

De site is in 2002 tot stand gekomen op initiatief van prof.dr. M. te Velde van de Theologische Universiteit (Broederweg) in Kampen. Hij is verantwoordelijk voor de algemene opzet en heeft de leiding van het project. Daarnaast is er overleg met kerkrechtdeskundigen uit de verschillende kerken.

Interessante items op Kerkrecht.nl

- Geldend kerkrecht in Nederland
- Kerk en recht
- Buitenland
- Historie

Uit de houten broek

E.A. de Boer ■

Voetnoot 1: Kanselruil

Ik zou best wel eens aan kanselruil willen doen. Maar het komt er niet van. Mijn kansel in ons kerkgebouw 'De Ark' te Zeist lijkt op de voorplecht van een schip. De ark van Noach had de vorm van een platte kist en dus vast geen scherpe plecht met boegspriet. Die hoefde niet de golven te doorklieven, maar slechts te drijven. Mijn zeeblauwe kansel wijst met scherpe punt de kerkzaal in. En ik sta hoog. Boven de zee van hoofden (nou ja, een meertje, want zo groot is de gemeente niet). Ik sta er graag, maar verlang soms toch naar kanselruil. Met wat voor kansel zou ik willen ruilen? Ik zou het liefst met de Hervormden ruilen. Die uit de Oude kerk in Zeist. Die hebben me toch een fraaie kansel! Zo'n oude van donker hout. Op een hoge voet met een lange trap naar boven. Een kleine, mooie, met houtsnijwerk versierde kansel. Met groen velours bekleedde ronde rand. En koperen kopspijkers. Als we van kansel met de Hervormden konden ruilen! Dan krijgen zij onze kansel zo van mij cadeau. Maar ja, de hunne past niet in de architectuur van 'De ark'. Ik zou met m'n hoofd in de hanenbalken staan. De onze past niet in de Oude kerk, dat klassieke gebouw. Nee, kanselruil blijft voor mij een droom.

Voetnoot 2: Kanselsloop

Er is in de kerken een klein golfje aan verandering. Dat is u temidden van de grote golven misschien ontgaan. Verandering wat kansels betreft. Ik hoor van deze of die gemeente dat de kansel er is afgebroken. Want de predikant krijgt het podium tot preekplek. Met een vlotte kathedier van plexiglas, waarop - vanuit de zaal haast onzichtbaar - zijn preek kan liggen. Hij zelf kan lopen, heen en weer. Want een preekstoel (en zeker een hoge) schept afstand tot de hoorders. Het podium heeft geen pretentie. Je staat dichtbij de gemeente en de gasten. Je communiceert. Op de achterwand projecteert de beamer relevante informatie. Veel gemeenteleden kiezen hun zitplaats als kinderen op schoolreisje in de bus; zo ver mogelijk naar achteren. Bij ons in Zeist zijn de voorste rijen vaak leeg. Mijn eerste aanpak was de gemeente uit te nodigen naar voren te

komen. Maar het 'Vriend, kom hogerop' werkt in Zeist niet. Dus heb ik soms de aandrang om uit de broek te stappen. Uit de houten broek, uit de blauwgeverfde driehoek met zwarte palen. En het podium te gebruiken. Dat scheelt al gauw twee meter.

Je slaat twee vliegen in een klap. Op het podium sta ik dicht bij de hoorders én mijn toga komt beter tot z'n recht. Dat laatste is nóg zo'n droom. Toen mijn vrouw en ik in Duitsland woonden, maakte dat in de kerk indruk; de predikant voltrekt de liturgie op het podium, in prachtige toga. Maar - en nu klopt het niet - mijn Duitse, lutherse collega beklimt de kansel juist alleen voor de preek! En wij willen juist uit de houten broek. Straks is er geen kansel meer te ruilen. Dan lees je in de krant: de Christelijke Gereformeerde en de Gereformeerde (vrij-gemaakte) Kerk te Kudelstaart hebben besloten tot podiumruil.

Voetnoot 3: Kanselhout

Onlangs heb ik de stoute schoenen aangetrokken en ben voor de preek inderdaad de kansel afgeklommen. Het was een feestelijke dienst; er werd een kindje gedoopt, en zelfs de voorste rijen zaten vol (want achterin was geen plaats meer). Met gasten, familie, jongeren uit het SGJ-huis. Ik zat goed in mijn preek en waagde de sprong. Het werd ook een mooie dienst. Dankzij Gods Geest die door de ark waaide. Maar lopend op het podium gedroeg ik mij drukker dan normaal (zei mijn vrouw). Gebarend, met fladderende togamouwen. Het was een ervaring! Zullen wij ook tot sloop van de kansel overgaan?

Toch weet ik het nog niet zo zeker. Want de preekstoel, de houten broek, biedt mij ook een zekere bescherming. Misschien ligt het aan mij, maar op het podium voel ik mij teveel een entertainer. Alsof ik de dienst moet máken. Alsof ik moet óptreden. Ik voel me in de houten broek veiliger.

Op college zei professor J. Kamphuis eens in een van zijn befaamde uitweidingen: 'Als je je op een zondag eens niet lekker voelt, moet je niet te gauw afzeggen. Tóch gaan preken. Want kanselhout geneest!' Op zo'n moment ging zijn stem zo karakteristiek omhoog en sloeg bij het laatste woord over. 'Jongens, kanselhout

genéést!' Wat dat met het college dogmatiek te maken had, weet ik niet meer. Niets waar-schijnlijk. Maar de proffen zijn dominee geweest. Bijgeloof van Kamphuis? Had hij bij dokter Vogel gelezen dat kanselhout genees-krachtige werking heeft? Hij wilde ons duide-lijk maken: preken is een hoge roeping En het is nog góed voor een mens ook.

Nee, ik ben nog niet zover dat ik het elke zon-dag zónder kansel zou willen doen. Wel graag

dichtbij de mensen. Een podium heeft ook pre-tentie. Predikanten nog meer. Op de kansel of het podium - de predikant moet niet de preten-tie hebben dat hij het maken moet. Wel z'n best doen om goed te preken. Bij de tijd. 's Zondags mag hij staan of lopen, waar dan ook. Als hij eerst maar op de knieën ging.

Dr. E.A. de Boer is predikant van de Gereformeerde Kerk te Zeist

Persbericht

De cursus '**Gaan in het spoor van de Bijbel**', gegeven door dr. Jochem Douma en drs. Adrian Verbree, gaat z'n tweede jaar in. De belangstelling hiervoor op de avonden in Rotterdam en Zwolle was in het eerste jaar groot. Ieder kan instappen, ook zonder de cursus in het eerste jaar te hebben gevolgd. Dit jaar worden de avonden opnieuw in Rotterdam en Zwolle georganiseerd. Het programma met drie cursusblokken ziet er als volgt uit:

1. Scheuring, ballingschap en terugkeer (over 1 Koningen 12- Ezra/Nehemia)

te Rotterdam op dinsdag 4 en 11 oktober 2005, in de Ichthuskerk, Jaap van der Hoekplaats 1 en te Zwolle op dinsdag 18 en 25 oktober 2005, in de Koningskerk, Landsheerlaan 5.

2. Job en Psalmen

te Rotterdam op dinsdag 10 en 17 januari 2006 en te Zwolle op dinsdag 24 en 31 januari 2006 (zelfde adressen)

3. Spreuken, Prediker en Hooglied

te Rotterdam op dinsdag 4 en 11 april 2006 en te Zwolle op dinsdag 18 en 25 april 2006 (zelfde adressen).

Alle avonden beginnen om 19.30 uur en sluiten om 22.00 uur.

De deelnemers storten € 10,- op rekening no. 93.86.42.987 ten name van Comité Bijbelavonden te Hardenberg. Voor studenten en scholieren is de prijs ff 5,- per blok. De inschrijving geldt voor telkens één cursusblok. Gaarne erbij vermelden als u alvast voor meer dan één blok wil inschrijven!

Twee vermeldingen zijn voor onze administratie van groot gewicht:

- a) de plaats (Rotterdam of Zwolle) waar u de cursus wilt volgen;
- b) uw e-mailadres. U kunt dat vermelden via de rubriek 'Contact' van onze website www.gaaninhet-spoorvandebijbel.nl. Hebt u geen e-mail, dan krijgt u de lessen per post toegezonden.

Persbericht

Kerkdienst vanuit de Gereformeerde Kerk vrijgemaakt én de Nederlands Gereformeerde Kerk in Zaandam via Radio 747 AM op zondag 25 september 2005, 17.02 uur

Op D.V. zondag 25 september a.s. wordt via de radio een kerkdienst uitgezonden van de Gerefor-meerde Kerk vrijgemaakt en de Nederlands Gereformeerde Kerk in Zaandam. Ds. Jaap van den Bos spreekt over het thema 'Reusachtig!' De samenzang in de dienst wordt begeleid door organist Wim Zwart en pianist Wouter Zwart.

Na afloop van de uitzending is er gelegenheid om met leden van de gemeenten in Zaandam na te praten via 035-6727373. Op hetzelfde nummer is de tekst van de preek verkrijgbaar, of bij Stichting Zendtijd voor Kerken, Postbus 94, 1200 AB Hilversum. Op dit adres zijn ook geluidscassettes en CD's te bestellen. Voor meer info, zie www.zvk.nl.

Mededeling van de Redactie

'In de vacature in de kernredactie, die is ontstaan door het overlijden van drs. G.J. van Middelkoop, is benoemd dr. E.A. de Boer. Dr. de Boer nam de afgelopen tijd ook al taken in de kernredactie waar. Naar verdere aanvulling van de redactie wordt nog omgezien'

Alles tot eer van God

Wat hebben Psalm 22 en Psalm 27 met de Generale Synode te maken? Dat zal ik u uitleggen, met het verzoek uw bijbeltje er even op na te slaan. Vers 4 van Psalm 22 heeft betrekking op het werk van deputaten Kerkmuziek en vers 4 van Psalm 27 heeft te maken met het werk van deputaten Eredienst. Over beide onderwerpen sprak de synode de afgelopen week uitvoerig.

L.E. Leeftink ■

Op weg naar een Gereformeerde Liedbundel

‘We zitten in een rijdende trein die steeds dichterbij z’n eindbestemming komt’. Zo verwoordde de voorzitter van de synode, ds. P. Niemeijer, het gezangentrajec. Deputaten Kerkmuziek kregen van de synode toestemming om verder te gaan met het selecteren van nieuwe gezangen. Daarbij volgen ze het plan zoals is afgesproken op de Generale Synode van Zuidhorn in 2002. Daarin is het volgende vastgelegd:

- deze synode keurt de bundel 90 Gezangen definitief goed en geeft maximaal 120 nieuwe gezangen in eerste lezing vrij.
- in 2008 bieden deputaten voor het laatst nog een keer 120 nieuwe gezangen aan de synode aan.
- in 2011 wordt uit alle gezangen die tussen 1999 en 2008 vrijgegeven zijn een evenwichtige gereformeerde liedbundel vastgesteld.

Wat komt erin?

En wat komt er dan allemaal in zo’n gereformeerd liedboek te staan? De synode besloot met algemene stemmen dat de contouren voor de bundel er als volgt uit komen te zien:

- 1) Een indeling in rubrieken, zoals ook nu al bij het Liedboek voor de Kerken gebeurt. Dat betekent dat daarin eerst de berijmde bijbelgedeeltes staan, dan de liederen over de kerkelijke feestdagen, vervolgens de liederen bij speciale gelegenheden en tenslotte de meer algemene liederen.
- 2) Per rubriek komt er een gevarieerd aanbod van liederen. Dat betekent concreet dat er meer lie-

deren voor de Kersttijd dan voor Hemelvaart in komen te staan; en meer voor doop en avondmaal dan voor de jaarwisseling.

- 3) De bundel zal ook voorzien worden van een introductie en van registers om het gebruik te bevorderen.

De liederen voor deze bundel zullen worden geselecteerd uit:

1. De huidige 41 gezangen in het Gereformeerd Kerkboek. Daarbij zal rekening gehouden worden met het feit dat veel van deze gezangen breed gewaardeerd worden.
2. De liederen in het Liedboek voor de Kerken en in de bundel 90 Gezangen.
3. De liederen die door deze synode en de synode van 2008 nog worden vrijgegeven.

De synode heeft nog niet uitgesproken hoeveel gezangen er in de nieuwe bundel komen te staan. Wel werd een voorstel van ouderling Van Hoffen verworpen om 150 liederen op te nemen in de nieuwe gezangenbundel. Daar stemden slechts 5 synodeleden voor. Waarschijnlijk moet u denken aan een bundel van tussen de 200 en 300 liederen. Maar dat is puur mijn eigen inschatting. De rest van de vrijgegeven liederen komt op een lijst te staan. De ene helft komt dus in een definitieve bundel. Daarbij wordt in rekening gebracht “welke liederen met name instemming, ingang en gebruik hebben gevonden”, sprak de synode uit.

De andere helft mag dan bij speciale gelegenheden gezonden worden.

Verder gaf de synode deputaten de opdracht, om serieus én kritisch te kijken naar liederen uit het evangeli-

cale repertoire. Die staan vooral in de bundels ‘Opwekking’. Die liederen worden in onze kerken steeds vaker gezongen tijdens Sing-Ins e.d. Daarom “is het van belang dat antwoord gegeven wordt of Opwekkingsliederen geschikt zijn om in onze erediensten gezongen te worden”. Als deputaten hier positief op antwoorden, mogen ze ook een aantal liederen van dit genre selecteren. Dat lijkt mij een goede zaak, want er zijn opwekkingsliederen die het niveau van een eigentijds kerklied hebben. In de bundel 90 Gezangen hebben we bv. de liederen ‘Heer, U bent mijn leven’ en ‘Samen in de naam van Jezus’ opgenomen. Overigens werd een voorstel van de ouderlingen Kisjes en Knol en de predikanten Siegers en Roth om duidelijk uit te spreken dat we bij de selectie van nieuwe liederen de voorkeur willen geven aan liederen met een eigentijds karakter met 14 tegen 21 afgewezen. Op zich niet zo erg, want deputaten zullen al breed om zich heen gaan kijken om nieuwe en dus ook eigentijdse liederen uit het genre ‘Opwekking’ te selecteren.

En na 2011 komt er niet op elke synode weer een hele smak gezangen bij. Nee, deputaten krijgen dan de opdracht om één keer in de zes jaar “geschikte nieuwe liederen” aan de synode te presenteren. Want ook dan mogen we blijven zingen uit de schat van de kerkmuziek én uit de bron van eigentijdse liederen.

Wat komt er bij?

De synode besloot met algemene stemmen om de definitieve vrijgave van 117 gezangen uit het Liedboek door de synode van Zuidhorn niet te

herzien. Wel had de synode begrip voor de moeiten van met name de kerk te Rijnsburg tegen een aantal van deze vrijgegeven Liedboekliederen. Daarom krijgt deze zusterkerk, samen met de kerken van Hardenberg-Centrum, Vroomshoop en Kornhorn, alsnog een uitvoeriger antwoord op haar bezwaren dan drie jaar geleden gebeurd is. Verder gaf de synode definitief alle liederen uit de bundel 90 Gezangen vrij. Op die liederen was nagenoeg geen kritiek binnengekomen vanuit de kerken: slechts vier brieven.

Daarna begon de selectie van de nieuwe Liedboekliederen die deputaten voorgesteld hadden. Daarvan heeft de synode grondig werk gemaakt. Alle voorgestelde liederen zijn verdeeld over de provincies. Zij gaven bij ieder lied het advies 'vrijgeven', 'bespreken' of 'afkeuren'. De commissie Holland-Zuid (ds. H. v/d Berg, oud. J. Hollaar, ds. J. Ophoff en oud. J. van Winden) heeft alle opmerkingen en adviezen uitvoerig gewogen en de Liedboekliederen in de drie categoriën 'vrijgeven', 'afkeuren' en 'bespreken' verdeeld. Dat voorstel is aan alle synodeleden toegestuurd, waarna iedereen mocht aangeven welke liederen uit de categorie 'vrijgeven' hij toch nog wilde bespreken. Als drie of meer synodeleden dat wilden, werd zo'n lied toch nog op de bespreeklijst gezet. Uiteindelijk betekende dat, dat zonder discussie unaniem 53 liederen werden goedgekeurd en 4 liederen werden afgewezen, terwijl er maar liefst 18 liederen uitvoerig zijn besproken tijdens de vergadering. In 2002 was al bepaald dat alleen bij een draagvlak van 75% een lied zou worden vrijgegeven. Dat was een hoge drempel: per lied dat besproken werd, moesten minstens 27 afgevaardigden vóór vrijgave stemmen. Deputaten Kerkmuziek en de commissie Holland-Zuid deden nog wel een appèl op de leden, om vooral de breedte van het kerklied in het oog te houden. Maar het mocht niet helpen: maar 2 van de 18 konden de goedkeuring van precies 27 synodeleden wegdragen, 13 haalden het bij lange na niet en 3 sneuvelden op een tekort van enkele stemmen. Er is dus heel serieus gekeken naar de inhoud van de voorgestelde gezangen uit het Liedboek en naar het draagvlak dat er in onze kerken voor is. De overgebleven liederen die de komende jaren wel gezongen

mogen worden, zijn nu de volgende: 7, 8, 13ab, 19, 27, 32, 48, 58, 70, 76, 77, 93, 98, 102, 109, 120, 130, 132, 134, 136, 138, 142, 177, 178, 179, 181, 183, 209, 214, 217, 222, 245, 260, 272, 279, 289, 297, 305, 310, 324, 332, 338, 354b, 365, 381, 384, 404, 407, 424, 427, 436, 437, 440, 465 en 476.

Ook op deze lofzangen wil de HERE tronen.

Doop & Belijdenis

Naast alle aandacht voor de kerkmuziek verschenen ook nog Deputaten Eredienst ter vergadering.

Zij hadden drie belangrijke voorstellen te verdedigen. Daarvan werden er twee van harte door de synode ondersteunt. Nummer drie werd niet aanvaard.

Bij dat laatste voorstel ging het over een nieuwe 'Orde voor de leerdienst'. Die wilden deputaten, na er zes jaar lang op gestudeerd te hebben, graag vrijgeven voor gebruik in de kerken. Het zou een goede mogelijkheid zijn om een verantwoorde invulling te geven aan de tweede dienst. Maar de synode nam unaniem het tegenvoorstel van de commissie Holland-Zuid aan om dit niet te doen. Redenen: er is binnen de kerken geen eenduidige visie op de tweede kerkdienst als leerdienst. Bovendien heeft de synode van Zuidhorn een koersbepaling inzake liturgie opgesteld, waarbinnen voldoende ruimte bestaat om een tweede kerkdienst liturgisch gevarieerd in te richten. Daarbinnen kan gebruik gemaakt worden van het materiaal dat deputaten ontwikkeld hebben rondom de leerdienst. Wel enthousiast was de synode over de twee nieuwe doopformulieren. Die hebben deputaten samen met de deputaten van de CGK geschreven. Het eerste formulier besteedt extra aandacht aan de fundering van de kinderdoop. Het tweede formulier kan gebruikt worden als afwisseling in gemeentes, waar regelmatig de doop bediend wordt.

Op de synode waren er over bepaalde formuleringen en passages nog wel wat vragen, maar die waren vooral taalkundig van aard. Die zullen deputaten meenemen bij de definitieve uitgave. Dan zullen ook alle bijbelcitaten zoveel mogelijk uit de NBV komen.

Beide formulieren mogen gebruikt worden naast het formulier voor de kinderdoop die we al in ons kerk-

boek hebben staan.

Dat geldt niet voor het formulier voor de openbare geloofsbelijdenis. Die wordt echt vervangen door een nieuw formulier. Inhoudelijk is er niet zoveel veranderd. Het taalkleed is eigentijdser en er zijn wat extra accenten gelegd. Zo is bijvoorbeeld de aansluiting met en de beaming van de doop duidelijker aanwezig. Ook is de drieslag 'ellende - verlossing - dankbaarheid' duidelijker aanwezig bij het toegang vragen tot het Avondmaal. En in de vierde vraag wordt het belang van de gemeente en de inzet daarvoor meer benadrukt.

Al met al zijn deze formulieren een waardevolle aanvulling op wat we al in ons kerkboek hebben staan. Als ze gebruikt worden, ontmoeten we daarin de geweldige liefde van God. Hij begint met ons in de doop, en Hij gaat met zijn kinderen verder, zodat ze door de Heilige Geest gedreven het antwoord van het geloof geven.

En verder ...

besloot de synode om op 23 september de appèlzaak van Kampen-Noord in een besloten zitting te behandelen. Dat is de gangbare procedure bij appèlzaken. Ook hier gaat het om de beoordeling van personen en kerkelijke vergaderingen en hun uitspraken en gedragingen. Omdat in deze pijnlijke conflictsituatie alles wat publiek gezegd wordt steeds weer nieuwe reacties oproept, is een behandeling achter gesloten deuren bijzonder wenselijk. Daarbij zullen de afgevaardigden van de P.S. Overijssel niet aanwezig zijn en evenmin de adviseurs van de synode. Alleen Deputaten Appèlzaken zullen bij de bespreking aanwezig zijn, omdat zij deze zaak hebben voorbereid. Na afloop zal de officiële besluittekst met een begeleidend schrijven zo spoedig mogelijk wereldkundig gemaakt worden. De direct betrokkenen worden uiteraard volledig geïnformeerd.

Moge de HERE over de bespreking, de besluitvorming en het daaraan gevolg geven door alle partijen zijn zegen geven!

Ds. L.E. Leefink is (nog-niet-bevestigd-)predikant van de Gereformeerde Kerk te Assen-Peelo en op dit moment verslaggever van de Generale Synode te Amersfoort

persbericht

TU Kampen van start met 18 eerstejaars mededelingen n.a.v. de vergadering van het Curatorium van de TU Kampen d.d. 5 september 2005.

De rector deelt aan de vergadering mee dat de Theologische Universiteit van start gaat met 18 eerstejaars studenten. Vijf hiervan komen rechtstreeks van het VWO; de dertien overigen zijn afkomstig uit de vooropleiding. Verder zijn ongeveer tien voltijds studenten van start gegaan met de vooropleiding. De vergadering is blij met deze aantallen.

rapportage Commissie van Toezicht

De Commissie van Toezicht brengt rapport uit van haar werkzaamheden in het seizoen 2004/2005. De curatoren hebben met alle docenten een gesprek gevoerd; ze zijn bij de meeste docenten ook tijdens één of meer colleges aanwezig geweest. Over deze gesprekken en collegebezoeken is gerapporteerd. Uit de rapportage bleek dat alle docenten zich inzetten voor hun werk op een wetenschappelijk en confessioneel verantwoorde manier.

Het Curatorium neemt met dankbaarheid kennis van dit rapport.

jaarverslagen

Het jaarverslag over 2004 (inclusief het verslag van de bibliotheek) wordt vastgesteld.

Statuut

Nadat de Generale Synode van Amersfoort de nieuwe bestuursstructuur heeft goedgekeurd, is het Statuut van de Theologische Universiteit aangepast aan de nieuwe situatie.

De vergadering bespreekt het Statuut en zendt het resultaat ter goedkeuring aan de Generale Synode.

laatste vergadering Curatorium

Als gevolg van de besluitvorming is dit de laatste vergadering van het Curatorium. Het werk van het Curatorium wordt overgenomen door een College van Bestuur (dat bestaat uit vijf leden). Het werk van de Commissie van Toezicht binnen het Curatorium wordt overgenomen door een College van Toezicht (dat bestaat uit tien leden van wie negen worden benoemd op voordracht van de negen particuliere synodes). De vergadering neemt afscheid van drs. J.W. van der Jagt en van drs. D. Slot. Hun taak zit erop. Zij treden terug. De vergadering verwelkomt drie nieuwe curatoren (die zullen optreden als lid van het College van Toezicht): ds. E. Brink, ds. K.A. van der Meer en ds. P.L. Voorberg.

benoemingen

Het College van Bestuur doet de volgende benoemingen: Ds. P. Niemeijer, dr. W.F. Wisselink en D. Laan RA worden respectievelijk benoemd tot voorzitter, secretaris en penningmeester van het College van Bestuur. Prof. dr. C.J. de Ruijter wordt benoemd tot rector van de Theologische Universiteit voor de jaren 2006 – 2009. Ds. Jac. Kruidhof te Hattem wordt opnieuw benoemd tot studentenpastor voor een halve dag per week. Prof. dr. J. van Bruggen wordt opnieuw benoemd tot research professor.

In opdracht van het College van Bestuur van de TU,

W.F. Wisselink, secretaris.

Hervormden

Nederlands Dagblad. De krant voor christenen.

Er is een krant die het dagelijkse nieuws brengt vanuit een breed christelijk perspectief. Dat is het Nederlands Dagblad. Dus niet alleen voor leden van de Protestantse Kerk, christelijk-gereformeerden of Nederlands-gereformeerden, maar ook voor u. Kijk op www.nd.nl voor meer informatie of voor een proefabonnement, of bel gratis met 0800-222 3333.

bron van vreugde
in de spanning

Symposium

over pastoraat en hulpverlening bij seksuele problemen

Voor wie? Voor ambtsdragers en jeugdwerkers, mensen uit het onderwijs, hulpverleners en geïnteresseerde gemeenteleden
Wanneer? Zaterdag 5 november 2005, 9.30 - 16.00 uur
Waar? Hogeschool De Driestar, Gouda
Kosten? € 25,- per persoon
Meer info? www.eleos.nl

Wat biedt het symposium u?

Het doel van het symposium is om kennis over seksualiteit en seksuele problemen aan te reiken, uitleg te geven over de hulpverlening aan mensen met seksuele

problemen en handvatten aan te reiken voor het gesprek over seksualiteit en problemen op dit terrein.

Programma

Het ochtendprogramma bestaat uit drie hoofdlezingen:

- Prof dr. ir. H. Jochemsen: *Seksualiteit in Nederland en binnen de gereformeerde gezindte sinds de seksuele revolutie.*
- Seksuoloog drs. P.M. Wagenaar: *Seksuele problemen en seksuologische hulpverlening.*
- Theoloog en psychiater drs. P.J. Verhagen: *Praten over seksualiteit.*

In het middagprogramma worden diverse workshops aangeboden, o.a.

- seksualiteit ter sprake brengen in de kerkenraad of binnen een pastorale relatie;
- hulp aan jongeren met seksuele problemen;
- seksuele voorlichting aan jongeren;
- pastoraat en hulpverlening bij homoseksualiteit;
- plegers van seksueel misbruik en hun partner;
- seksuele problemen in de partnerrelatie;
- huwelijkscatechese en het spreken over seksualiteit;
- mannen met seksuele problemen.

Meer informatie of aanmelden?

Vraag de brochure aan via info@eleos.nl of bel (030) 600 85 40. Vraag naar Jantine Quik. U kunt ook onze site bezoeken: www.eleos.nl

stichting gereformeerde geestelijke gezondheidszorg

Inventaris

beter verzekerd

Donatus verzekert kerken, al meer dan 150 jaar. Maar wist u dat we ook speciale verzekeringsproducten voor kerken hebben? Bijvoorbeeld voor vrijwilligers, kostbaarheden, ramen, aanstraalverlichting, enzovoort. Als onderlinge verzekeringsmaatschappij houden we de premies laag. Sterker nog, we restitueren zelfs een groot deel. Nog geen speciale inventarisverzekering van Donatus? Vraag een vrijblijvende offerte aan.

Postbus 500, 5240 AM Rosmalen
info@donatus.nl www.donatus.nl
tel. 073 - 5221700

donatus

Kerkgebouwen

ook
beter verzekerd

Postbus 500, 5240 AM Rosmalen
info@donatus.nl www.donatus.nl
tel. 073 - 5221700

donatus

Vrijwilligers

ook
beter verzekerd

Postbus 500, 5240 AM Rosmalen
info@donatus.nl www.donatus.nl
tel. 073 - 5221700

donatus

Gereformeerd of ongebonden?

Landelijk congres n.a.v. de Synode van Amersfoort-Centrum

8 oktober 2005, 10.15 tot 16.00 uur
Zuiderkerk te Zwolle

- 's Ochtends Lezingen:
- Het Schriftgezag
 - Synodebesluiten en de Tien Geboden
 - Eredienst en Liturgie
- 's Middags Forumdiscussie

Organisatie: Landelijke Werkgroep Voorlichting Kerkelijke Ontwikkelingen

Werken is géén kinderspel

Wie geeft haar toekomst?

Red een kind van

KINDERARBEID

Help al mee voor € 9,- of € 18,- per maand

Tel. 038 - 460 46 48

www.redeenkind.nl

Red een Kind helpt al meer dan 36 jaar kinderen in de derde wereld

George Stephensonstraat 11
8013 NL Zwolle
E-mail info@redeekind.nl
GIRO 1599333

luisterpost | bralectah
la samenwerking start www.luisterpost.nl

Schooldag 2005
ook dit jaar weer
live te zien
op internet!

U kunt op de komende Schooldag de bijeenkomsten die gehouden worden in de Bovenkerk live volgen via **www.luisterpost.nl**.

Gereformeerd leven en
lezen in beeld en geluid
Burg. Van de Wierstraat 2
Postbus 400
8000 AL Zwolle
tel. 038 - 42 79 818
giro 1280400
lph@luisterpost.nl
www.luisterpost.nl

Voor iedereen die er op die dag niet bij kan zijn!

Om mee te kunnen kijken moet u op uw computer een Real Player geïnstalleerd hebben. Deze player kunt u downloaden op <http://netherlands.real.com/player/>
Let er dan op dat u de (gratis) basis-versie download en installeert.